

Er omsorg noget for mænd

Af Karsten Juul-Olsen, Chefkonsulent, Partner, Konsulenthuset Cubion A/S og Ulla Gerner Wohlgemuth, Lektor, ph.d. studerende IFPR/SDU

"Min far var meget skuffet – han ville faktisk ikke tale med mig i lang tid", fortæller en studerende, og en af hans medstuderende afslører: "... At jeg sad der i mand-skabsbarakken i Skrydstrup og jo slet ikke turde fortælle, at jeg ville læse til pædagog".

De sidder sammen med 16 andre mænd i rundkredsen; de er der for at deltage i et fokusgruppeinterview om mænd i omsorgsjob.

Og det er faktisk nogle ret stærke mænd, viser det sig efterhånden som interviewet skrider frem. De er gået op mod fordomme og traditioner for at følge deres uddannelses- og jobønske. Der er nemlig ifølge deres tilkendegivelser ikke just høj prestige i at være 'omsorgsuddannet', som fx pædagog eller social og sundhedsassistent.

Mændene er da også i markant mindretal på pædagoguddannelsen, knap synlige på social – og sundhedsuddannelserne og næsten usynlige på sygeplejerskeuddannelsen¹. På andre omsorgsrelaterede uddannelser som førhen var klassiske mande professioner², læge og præst, udgør kvinderne i dag mere end halvdelen af de studerende og vil selv sagt med årene indtage en mere og mere betydelig del af stillinger og positioner

forbundet med netop disse to erhverv³.

Forklaringen på "de manglende eller få mænd" på omsorgsområdet lyder ofte, at det er et spørgsmål om løn! Der er tilsyneladende ligefrem proportionalitet mellem antallet af mænd i omsorgsfag og antallet af kroner på lønsedlen. Der synes at være et eller rettere flere gran sandhed i denne forklaring. Det viser de fokusgruppeinterview og den spørgeskemaundersøgelse vi har gennemført i forbindelse med projekt Mpowermen2men (Empowerment to men). Projektet handler om mænd i de omsorgsrelaterede uddannelses- og jobområder, og om og hvorvidt det er muligt at tiltrække flere mænd til disse uddannelser.

I et samarbejde mellem evaluator, Karsten Juul Olsen, og den ph.d. studerende, Ulla Gerner Wohlgemuth, er udarbejdet et internetbaseret spørgeskema, til brug for dele af ph.d.ens empiriske arbejde såvel som dokumentation af udviklingsarbejdet i Mpowermen2men.

Skemaet var aktivt i forsommeren på et par pædagogseminarier og enkelte social- og sundhedsskoler. Skemaet er planlagt aktiveret i en udvidet udgave i foråret 2007.

Vi har stillet en række spørgsmål, som til dels kan efterprøve påstanden om, at det alene eller i absolut udpræget grad er løn, som er afgørende for mænds valg af omsorg. Det viser sig at det er muligt at finde belæg for denne påstand i spørgeskema-besvarelserne, men samtidig viser der sig i både fokusgruppeinterview og spørgeskema besvarelser andre og yderst tankevækkende supplementter til det lettere dogmatiske udsagn; at mænd ikke gider omsorg, fordi lønnen er for lav.

Det er vigtigt at inddrage disse andre årsager i undersøgelser af årsager til valg og fravalg af uddannelse og erhverv. Ikke mindst når der er tale om uddannelse og erhverv der pr. definition har majoritet af ét køn og dermed et defineret mandligt køns mindretal som uddannelses- og erhvervssøgende.

Umiddelbart viser resultaterne at lønnen har stor betydning. Således sætter 67,2 % af respondenterne kryds ved udsagnet: *"Lønnen på omsorgsområdet skræmmer mange mænd"*. Når vi spørger om hvad der, efter respondenternes mening, skal til for at få flere mænd til at vælge en omsorgsuddannelse, sætter 68,9 % af respondenterne kryds ved udsagnet *"At lønnen bliver bedre"*.

Mænd og arbejde med omsorg kan med andre ord bedst bringes sammen gennem højere løn eller bedre løn. Det har ikke i skemaet været muligt at undersøge mere eksakt, hvad der skal forstås ved en højere løn og ud fra hvilke andre fags lønniveau sammenligningen drages. For hvad er høj løn?

Spørgsmålet om løn kan specifikt på social – og sundhedsområdet perspektiveres af resultater fra "Personalepolitikks undersøgelse 2006 blandt ansatte i amter og kommuner"⁴. Af undersøgelsen vedrørende jobtilfredshed fremgår det at, på en 15 punkts skala er lønnen det, som flest er mest utilfredse med; men samtidig er det næstmindst vigtigt sat overfor øvrige forhold, der illustrerer og har betydning for trivsel og jobglæde!

Besvarelser i vores Mpowermen2men spørgeskema, der peger på løn som en afgørende faktor bør heller ikke stå alene. De vil hastigt blive suppleres med andre resultater fra undersøgelsen. 62,2 % er nemlig enige i udsagnet at *"Mænd synes ikke, det er maskulint nok at tage en uddannelse på omsorgsområdet"*.

Det er ikke muligt at afgøre om der er tale om andre mænd generelt, altså mænd der netop ikke valgte uddannelsen, eller om det også omfatter en selv og ens nuværende medstuderende og dermed kommende kolleger.

Netop den generelle holdning i samfundet spiller en ret stor rolle ved uddannelses og jobvalg. Således mener 51,3, % af respondenterne at flere ville vælge omsorgsuddannelser hvis: *"Samfund og omgivelser forstår, at mænd og omsorg er helt naturligt og ikke en sjældenhed"*, Det tyder på at spørgsmålet om maskulinitet og omsorg har været en ret vigtig del af den enkelte mands egne overvejelser.

Præcis denne besvarelse må samtidig ses i lyset af at knap 50 % af respondenterne i øvrigt mener, at de få mænds valg af omsorgsuddannelse *"kan skyldes angsten for hvad omgivelserne vil sige og tænke."*

Det er altså muligt opsamlende at

konstatere, at nok er lønnen ikke afgørende for mandens valg af omsorgsfag og den tilhørende uddannelse (rent bortset fra de respondenter, der netop vælger en sosu uddannelse grundet elevløn), men lønnen er, hvor slet man(d) end finder den, et faktum, og har altså ikke været for stor en forhindring for vore respondenter. De har, som mænd, valgt en omsorgsuddannelse.

Og der er da også en række gode grunde til at vælge uddannelse og job i omsorgssektoren. Det viser resultaterne af fokusgruppeinterviewene:

"Jeg vil ud at gøre en forskel", det er helt klart det vigtigste for mig, forklarer en af de studerende; *"Ja, og så er det jo hamrende spændende at arbejde med pædago-*

gik," fortsætter en af pædagogerne.

I det hele taget er det formålet med og indholdet i arbejdet, der tegner sig som den store tiltrækning for mændene. *"Jeg havde selv nogle kanon gode oplevelser på et fritidshjem, da jeg var ung"* fortæller en pædagog: *"og de oplevelser synes jeg også andre skal have – så det vil jeg gerne give videre."*

"Ja og så er der jo arbejdsglæden, det er jo helt forunderligt at man kan sige "fedt at jeg skal på arbejde" – ja måske ikke hver dag – men bare at det sker med jævne mellemrum – det er der vist ikke mange der kan prale af", bliver det meldt ud.

Og hele kredsen rundt er der opbakning til synspunktet om at arbejdet er meningsfyldt, og at man virkelig kan gøre en forskel.

Men flere peger også på, at det afhænger selvfølgelig af, at man kan fastholde nogle rimelige rammer, og at der er ro omkring normeringer og mulighed for at udvikle kvaliteten. Mange mener, at det ser lidt småbroget ud med den del for tiden. Tidligere var der også jobsikkerhed, men den er ifølge respondenterne i fokusgruppeinterviews væk – nu.

Forholdet omkring jobsikkerhed bør ledsages af et par kommentarer. Opgørelser over vækstbrancher tyder på at valget af en omsorgsuddannelse, der i særlig grad retter sig mod, pleje – syge - og ældre-sektoren så godt som ensbetydende er lig med sikker ansættelse i mange, mange år. Social og sundhedsbranchen er én af tre markante vækstbrancher⁵.

Aldringen i Danmark og Europa har allerede nu sat sig igennem med øgede plejekrav og områdets personaleafgang til pension er blandt de højeste⁶, hvorfor der allerede nu imødeses begyndende personalemangel.

Omsorgsuddannelserne er ikke nødvendigvis den lige vej til livsvarig ansættelse i regionalt/kommunalt regi. *"Jeg vil gerne være konkurrent til julemærkehjemmet"* forklarer en af de studerende. *"Det er en af*

de måder, jeg kan gøre en forskel på," mener han.

Spørgsmålet om muligheden for at blive selvstændig og etablere pleje – og omsorgsydelser i privat regi indgår i mange mænds overvejelser, og fx arbejdet med udsatte unge og misbrugere har i særlig grad mænds bevågenhed.

Innovation og iværksætteri er et erklæret indsatsområde på alle uddannelser og vil skulle indgå som en naturlig del i og af undervisningen. Muligheder for at blive selvstændig (iværksætter) og henholdsvis åbne private børnehaver, plejehjem eller tilbyde privat hjemmepleje bør derfor medinddrages, når man som studerende vejledes og står for at skulle vælge uddannelse, livs – og karrierebane.

Vi har også bedt mændene tage stilling til, hvorvidt de vil anbefale andre mænd at søge uddannelsen⁷. Der er indkommet talrige og forskelligartede kommentarer til begrundelse for en anbefaling:

- *"det er en god, alsidig uddannelse"*
- *"det er personlighedsudviklende"*
- *"det er et spændende fag"*
- *"gode arbejdsmuligheder"*
- *"jobbet giver en masse tilbage"*
- *"gode karrieremuligheder" og "en stærk uddannelse".*

Der er forholdsvis mange af respondenterne, der i spørgeskemaundersøgelsen leverer yderst velargumenterede synspunkter på og kommentarer til deres nuværende uddannelse, dens opbygning, udformning og placering i uddannelsesbilledet. Dertil kommer at mere end hver tredje tilføjer, at der mangler mænd, eller at der er for få mænd.

Skønt respondenterne meget vel er bekendt med kønsfordelingen på deres aktuelle uddannelse, og finder den både synlig og til tider udmattende og åbenbart uafvendelig, så er omdrejningspunktet for dem

”uddannelsen” og hvad den tilbyder og indeholder. Derfor er høj kvalitet i uddannelsen i længden måske også den parameter, som det er allervigtigst at satse på.

Og så skal vi jo også lige anbefale, at skoler og seminarier sørger for at fortælle vidt og bredt om de mange muligheder, som en omsorgsuddannelse giver. En del af besvarelserne tyder nemlig på at, at den jobvifte som omsorgsuddannelserne reelt åbner til med samtidige muligheder for specialisering, ikke står helt klart i mændenes bevidsthed. Det gælder, når mændene overvejer og efterfølgende søger mod uddannelserne og undervejs i studie – og uddannelsestiden. Indblik i, at omsorgsuddannelserne ikke retter sig ensidigt mod bleskift og personlig pleje, men er 360 graders uddannelser, der kan benyttes i snart sagt enhver omsorgssammenhæng, synes præget mere af tilfældigheder end egentlig information.

Glemte vi at sige, at omsorg (også) er for mænd? Der er plads til mænd både på uddannelsesstederne og i jobbene, og mænd vil meget gerne bidrage.

¹ Der findes en del forskellige opgørelser over mandlig repræsentation. Følgende er derfor ca. tal og har forskellige kilder: Der er ca. 5 % mandlige sygeplejersker, mellem 12 – 15 % mandlige pædagoger og mindre end 10 % mænd uddannet fra en social – og sundhedsskole.

² For interesserede i professionsbegrebet kan henvises til fx 'De professionelle', Katrin Hjort (red.) RUC 2004 og 'Relationsprofessioner' Af Lejf Moos, John Krejsler og Per Fibæk Laursen (red.) DPU 2004, A. Abbott "The System of Professions" Chicago, 1988.

³ I forbindelse med 2006 optaget på universiteterne debatteredes endnu en gang den øgede kvindelige tilstrømning til medicin og teologi. Den kvindelige andel af studerende/uddannede blev holdt op imod den kvindelige andel på ledende stillinger, professorater og andre fremtrædende poster baseret på disse to uddannelser. Andelen af uddannede kvindelige præster/læger afspejles angiveligt ikke i andelen af kvinder på de omtalte positioner, hvorfor en mere ligelig kønsfordeling

på disse poster tilsyneladende ikke har fundet sted – endnu.

⁴ Personalepolitisk undersøgelse 2006 blandt ansatte i amter og kommuner 2006, TNS Gallup juni 2006.

⁵ "Fremtidens Arbejdsmarked* Ugebrevet A4, Rambøll Management 2004.

⁶ Økonomiske Tendenser Arbejderbevægelsens Erhvervsråd 2006

⁷ Respondenterne har afkrydset deres egen uddannelse. Det må derfor som udgangspunkt lægges til grund at deres anbefalinger vedrører egen uddannelse. Valget er mellem pædagoguddannelsen, PGU og SOSU uddannelserne.